

A dályhegyi magyarok kultúrája régen és ma

Pap, Sindy

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:757084>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-03**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Preddiplomski studij mađarskog jezika i književnosti i engleskog jezika i
književnosti

Sindy Pap

Kultura Mađara u Dalj Planini nekada i sada

Završni rad

Mentor: prof. dr. sc. Zoltan Medve

Sumentor: dr. sc. Gabriela Dobsai

Osijek, 2021.

J.J. Strossmayer Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar

Magyar nyelv és irodalom és angol nyelv és irodalom alapképzés

Sindy Pap

A dályhegyi magyarok kultúrája régen és ma

Szakdolgozat

Témavezető: prof. dr. sc. Medve Zoltán

Konzulens: dr. sc. Dobsai Gabriela

Eszék, 2021.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Prilog: Izjava o akademskoj čestitosti i o suglasnosti za javno objavljivanje

Obveza je studenta da donju Izjavu vlastoručno potpiše i umetne kao treću stranicu završnog odnosno diplomskog rada.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravio te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, datum 14.9.2021.

Sindyrap, 0122226335
ime i prezime studenta, JMBAG

Filozofski fakultet Osijek

Katedra za mađarski jezik i književnost

Preddiplomski studij mađarskog jezika i književnosti i engleskog jezika i
književnosti

Sindy Pap

Kultura Mađara u Dalj Planini nekada i sada

Završni rad

Znanstveno područje: humanističke znanosti

Znanstveno polje: filologija

Znanstvena grana: ugrofinistika

Mentor: prof. dr. sc. Zoltan Medve

Sumentor: dr. sc. Gabriela Dobsai

Osijek, 2021.

J.J. Strossmayer Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar

Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék

Magyar nyelv és irodalom és angol nyelv és irodalom alapképzés

Sindy Pap

A dályhegyi magyarok kultúrája régen és ma

Szakdolgozat

Tudományterület: filológia

Tudományág: finnugrisztika

Témavezető: prof. dr. sc. Medve Zoltán

Konzulens: dr. sc. Dobsai Gabriela

Eszék, 2021.

Összefoglalás

A szakdolgozatban a szlavóniai Dályhegyen élő horvátországi magyar közösség helytörténetével és kultúrájával foglalkozom. Dályhegy, Almás (Aljmaš), a ma már világhírű Mária-szentély és zarándokhely mellett, egy kis dombon helyezkedik el. Dályhegyen, vagy ahogy a helyi lakosok körében hívják a „hegyekben”, már évszázadok óta magyarok élnek. A dolgozat átfogó betekintést nyújt a település történelmi hátterébe és az ott élő magyarok kulturális életébe, részben pedig összehasonlítja a régi és a mai kulturális összefüggéseket. A dályhelyi magyarok életében ma is fontos szerepet tölt be az őseiktől örökölt hagyományok és szokások gyakorlása. Ebben nagy szerepe van a dályhegyi Petőfi Sándor Kultúregyesületnek, amely az 1991-es honvédő háború után 2000-ben kezdett újra működni - az egyesület szerepére a dályhegyi magyarok közösségében külön kitérek. A dályhegyi magyarok történelmével, illetve kultúrájával foglalkozó szakirodalom nagyon hiányos, ezért kérdőíves kutatást végeztem, amely magába foglalta a névadási szokásokat és a horvát környezet magyar kultúrára tett befolyását. Az interjúknak köszönhetően a dályhegyi magyarok szokásairól olyan információkat tudtam meg, amelyek eddig még nem kerültek lejegyzésre. A dolgozatom célja, hogy rámutassak, a dályhegyi magyarok kultúrájának, hagyományainak és múltjának helye és szerepe van a horvátországi magyar kisebbség körében.

Kulcsszavak: Dályhegy, dályhegyi magyarok, horvátországi magyarok, kultúra, szokások

Tartalom

1. Bevezető	1
2. Horvátországi magyarság	1
3. Dályhegy és környéke rövid történelmi áttekintése	3
4. A dályhegyi magyarság a honvédő háború alatt.....	6
5. A dályhegyi magyarok iskolája	8
6. A dályhegyi magyarok kultúrája és szokásai	10
6.1. Népviselet.....	11
6.2. Karácsony és Húsvét	13
6.3. Lakodalom.....	14
6.4. Névadási szokások	15
7. Kultúregyesület.....	17
8. Összegzés.....	20
9. Felhasznált szakirodalom	21
9.1. Szóbeli források	22
10. Mellékletek	24

1. Bevezető

A horvátországi magyar kisebbségről szóló szakirodalom meglehetősen hiányos, a dályhegyi magyarok életéről és kultúrájáról pedig nem áll a kutatók rendelkezésére szakirodalom, illetve csak elvétve létezik néhány rövid ismertető vagy összefoglaló. Dolgozatommal, ezt a hiányt szeretném pótolni, és a dályhegyi magyar kisebbségnek a történetét legalább részben bemutatni. Bevezetésképpen a horvátországi magyar kisebbségről adok átfogó – történelmi - képet, majd a dályhegyi lakosok származását, illetve magának a helységnek a történetét vázolom fel. Az 1991-es honvédő háború Dályhegyen is komoly változásokat vont maga után, ezeknek hatásaira is kitérek. A dályhegyi magyarok életében fontos szerepet tölt be a Petőfi Sándor Kultúregyesület, amely nemzeti identitásuk és a helyi magyar kultúra megőrzésének alapvető eszköze, ezért az egyesület megalakulásának történetét és tevékenységét is ismertetem. A dályhegyi magyarok kultúrájának bemutatásánál pedig, a régi szokások és azok maradványai közötti eltérésekkel és azonosságokkal foglalkozom. Végül, röviden megvizsgálom a horvát kultúra befolyását, majd a névtani hatását, mint ennek egyik legexplicittebb megjelenési formáját. Remélem, a munkámmal hozzájárulhatok a horvátországi magyar közösség múltjának megőrkítéséhez és támogathatom a további kutatásokat.

2. Horvátországi magyarság

Horvátország egy többnemzetiségű állam, amelyben különböző korokban, különböző etnikai közösségek, később pedig nemzetek éltek együtt. Horvátország sokszínűségét a következő nemzeti kisebbségek gazdagítják: szerb, szlovén, macedón, montenegrói, bosnyák, olasz, cseh és nem utolsósorban magyar.

1910-ben Horvátországban a lakosság 5 százaléka volt magyar (119 874 fő), ebből 40 százalék Baranyában élt. A trianoni békeszerződés következményei hatására a magyar lakosság száma súlyosan lecsökkent és majdnem egyharmadával lett kevesebb. 1991-ben Jugoszláviában a magyarok száma már csak 0,5 % -a volt az ország lakosságának. (Mák, 1997) A 91-es honvédő

háború következményeként sokan kényszerültek elhagyni az otthonukat, ez alól a Horvátországban élő magyar kisebbség sem volt kivétel, így a számuk tovább csökkent. Azonban még ezek után is a legtöbb magyar ma is Eszék-Baranya megyében él, illetve Vukovar-Szerém megyében és Zágráb városában. Lábadi Károly a magyarok számának csökkenését és annak következményeit a következőképpen fogalmazza meg:

„Az 1991-ben kitört háború az elsők között éppen ezt a létfontosságú intézményi rendszert zúzta szét a megszállt területen. Megszűntek vagy elsorvadtak, esetleg lecsökkent tevékenységi körük azoknak az említett intézményeknek, amelyek döntő szerepet játszhatnak a magyarság szellemi életének fennmaradásában és fejlődésében: lehetetlenné vált a HMSZ tevékenysége, a tájékoztatás akadozik, az oktatási rendszer széthullott, az egyházak csak nehezen fejthetik ki tevékenységüket.” (Lábadi, 1994)

A fenteből is látható, hogy a horvát honvédő háború következményei súlyosabb következményekkel jártak, mint arra a kezdetekben számítani lehetett. A horvátországi magyarok intézményrendszere majdnem teljes mértékben megszűnt, az, hogy nem szűnt meg teljesen, csak a horvát honvédő háborúban otthonmaradt magyarok kitartásának köszönhető. A háború után Horvátországba visszatérő magyarok száma nem járult ugyan hozzá jelentősen a horvátországi magyarok számának növekedéséhez, azonban újult erővel kezdtek hozzá közösségük és kultúrájuk felelevenítéséhez, néhány esetben pedig a teljesen a semmiből való újjászervezéséhez.¹

A horvátországi magyarság megmaradásának lehetőségét biztosítják a kisebbségekre vonatkozó kedvező horvátországi törvények is. Az egyesületekről szóló törvény szerint Horvátországban a következő nagyobb magyar nemzeti kisebbségi civil szervezetek működnek: Horvátországi Magyarok Demokratikus Közössége (Demokratska zajednica Mađara Hrvatske), Horvátországi Magyar Tudományos és Művészeti Társaság (Društvo mađarskih znanstvenika i umjetnika u Hrvatskoj). A Horvátországi Magyarok Demokratikus Közösségének és a Magyar Egyesületek Szövetségének, illetve tagszervezeteiknek a Horvát Köztársaság állami költségvetése pénzügyi támogatást nyújt a tájékoztatáshoz, kiadványokhoz, kulturális tevékenységekhez, rendezvényekhez és programokhoz, ezzel járulva hozzá a magyar kisebbség kultúrájának megőrzéséhez, amelyek folklór- és zenei szekciók révén valósulnak meg. A Horvát Köztársaság

¹ A megszállt területeken, ahol szerb agresszió uralkodott, nem csak a horvát nemzetiségűek, de a magyarok sem gyakorolhatták hagyományaikat.

és a Magyar Köztársaság 1995. március 5-én Eszéken aláírta a magyarországi horvát kisebbség és a horvátországi magyar kisebbség jogainak védelméről szóló megállapodást, ennek köszönhetően pedig 1999 szeptemberében Eszéken megnyithatták a Horvátországi Magyarok Oktatási és Művelődési Központját (Prosvjetno-kulturni centar Mađara). Itt a gyerekek óvodába, általános és középiskolába járhatnak. Az oktatásban nagyon fontos szerepe van még az eszéki Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéknek is. A tanszék 2007-től létezik. Magyarország támogatását élvező magyar szervezetek, egyesületek és a magyar nyelven folyó oktatást képviselő intézmények együttműködése fontos részét képezi a horvátországi magyar kisebbség fennmaradásának.

3. Dályhegy és környéke rövid történelmi áttekintése

A magyarok tartósan a 10. században telepedtek le a mai Szlavónia és Baranya területén, azonban csak az 1102. évtől költözhettek szabadon a Dráva folyótól délre fekvő területekre, többnyire Drávamellék területére, a Száva menti sík területekre már kevésbé. Szerém és kelet Szlavóniába azonban több magyar érkezett, mint a nyugati területekre. Tehát, az ó horvát Szlavóniát demográfiai szempontból etnikailag sokszínű népesség lakta, amelyek a középkorban szláv horvátokként asszimilálódtak. A Szlavónia területén folyó összetűzések és ennek következtében állandóan fennálló népmozgás eredményeként a 15. századra kelet Szlavónia nagy részét Vuková megye képezte. Ide Vukovo, Diakovár (Đakovo), Gara (Gorjani), Almás, Erdőd, Atya (Šarengrad), Újlak (Ilok), Marót (Morović), Gradistye (Gradište), Županje Blato és más települések tartoztak. Ezeket a szlavóniai helyeket a törökök harc nélkül hódították meg, ezért a lakosság veszteségei a migrációknak tudhatók be, nem pedig háborús veszteségnek. Itt is nagyszabású vándorlásokra került sor. Legtöbbször a falvakból a nagyobb helységekre költöztek, Eszékre, Rétfaluba, Almásra és Erdődre, a többi nemzetiséggel együtt a magyarok is. 1526-ban Eszék és Vuka között, Szulejmán szultán hadserege tartózkodott, a drávai híd megépítésére várva. Az táborozó hadsereg miatt, nagyon sok itteni falu elpusztult. A falusiak elmenekültek a közeli erdőkbe, és amikor a veszély megszűnt, elmentek Eszékre, Dályára vagy Vukovára, ahol felvették az iszlámot és muszlim városi lakosok lettek. Az ilyen jellegű vándorlások 1537-ben befejeződtek. Azonban a mai Szlavónia területén élő magyarok a 16. századtól a 18. századig Eszéktől délre, a Vuka folyó természetes határáig települtek a jobb élet reményében.

„A Túladunára települőket (ahogyan ma is nevezik a hegyhát lakóit a bácskaiak) nemcsak Cseh Ervin kegyúr nagy kiterjedésű szőlőbirtoka meg a kastély alatt húzódó borpincéi csábították kereseti lehetőségükkel, hanem az erdődi vár ódon falai, a vadban gazdag, bozótos hegyoldal, az ártéri erdők, a legeltetésre kiválóan alkalmas rétek, halbőségükről ismert morotvák, de a tüzes boráról ismert löszhát is vonzották.” (Kovács, Endre 1999)

Erdőd és Dálya környéke egy viszonylag kis terület, amely Dráva és a Duna torkolatánál, valamint a Duna kanyar mentén húzódik az erdődi dombnál. Az erdődi domb legmagasabb tengerszint feletti magassága 190 méter és a hegy körül fekvő föld 90 méter abszolút magasságon fekszik. Kedvező fekvése miatt a mai Dálya helyén már a rómaiak hódítása idején létezett település “TEUTOBURGIUM” néven. A település a Dalmáciába vezető négy római főútvonal mentén helyezkedett el. A római lakosságnak köszönhető, hogy meghonosodott a szőlő termesztés, amellyel még ma is a dályhegyi magyarok közül is sokan foglalkoznak. Az első magyarok a Dráva torkolatától keletre a Duna félkör alakú ölelése fölött emelkedő almási, dályai és erdődi hegy területére még a tizedik században érkeztek. A legnagyobb demográfiai változások azonban a török uralom alatt történtek, az ekkor érkező magyarok pedig tartósan a török hódoltság idején települtek meg ezeken a területeken. Az Erdődi járáshoz tartozó Dálya, DÁLYO néven először 1471-ben egyházi iratokban kerül említésre. A török megszállás előtt Dálya csak egy kis település volt, azonban a török hódítók felismerték a település kiváló stratégiai és földrajzi elhelyezkedését, ezért kétszáz muzulmán családot telepítettek be Boszniából, valamint ötven pravoszláv oláh családot. A hódoltság előtt a 16. és 17. Században tömegesen menekültek át Bácskából szerbek, Boszniából pedig katolikusok az Osztrák-Magyar Monarchia területére. Így a horvát és szerb nemzetiségűek kerültek túlnyomó többségbe az erdődi járás egykori településein. Az itt élő magyarok száma is ekkor bővült, az újonnan betelepülő magyarok a bácskai Gombosról, Doroszlóról, a Szlavóniai magyar falvakból Szentlászlóról, Harasztiról és más, azóta már megsemmisült magyar településről, illetve Magyarországról érkeztek. Évszázadok óta a katolikus egyház gyűjti maga közé horvát és magyar, illetve a pravoszláv (ortodox) egyház a szerb lakosságot. A török megszállás alatt azonban 1550-ben az itt élő magyarok a katolikus hitről áttértek a református vallásra. Az 1550-ben alapított Kálvini egyház egyike volt annak a 120 református egyháznak, amelyet az 1544-ben Laskóra érkező Sztárai Mihály alapított². Az

² lásd: Dobsai Gabriela, Amikor az ige a nép nyelvén szól – A reformáció kialakulása és terjedése Szlavóniában és a Drávaszögben, Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület, 2014., 53-60.

ellenreformáció idején azonban az itt élő magyar lakosság kis létszáma miatt kénytelen volt engedni a katolikus egyház nyomásának, így ismét a Római katolikus egyház tagjaivá váltak. 1550-1570 között a törökök 700 ortodox vlach családot telepítettek a ritkán lakott területekre. A vlachok kis része Dályára, Almásra és Erdődre költözött, a betelepítések után ezeknek a településeknek a lakosai ortodox vlachok voltak, muszlimok, magyarok és a kis számban horvátok. 1663-ban Evlija Čelebija török utazó pihent meg Dályán, az ő jelentéséből tudjuk, hogy a település akkor 80 házból állt és tipikus négyszögletű palánkkerítéssel megerősített török település volt, amelynek dzsámija és török gőzfürdője is volt, magyar lakosságot azonban nem említ. Azonban jelenlétük nem zárható ki, hisz a török megszállás alatt Dályán és Dályhegyen még voltak követői a református vallásnak és a későbbi útleírások is említenek magyar lakosokat. Dályá és a hozzátartozó Dályhegy a 18. és a 19. században élte virágkorát, lakosságának száma ötszörösére nőtt, az ott élő kereskedők és földművelők között 35 magyar család élt. A dályhegyi magyarok életében fontos szerepet játszott a 19. században épült téglagyár, a vasút és a vasútállomások kiépítése. A Horvát honvédő háború után végbemenő asszimiláció hatására, a dályhegyi magyar közösség egyre inkább veszít jelentőségéből. (Marković 2002)

Erdőd és Dályá környékének bemutatása alapján megfigyelhető, hogy ez a terület sok hasonlóságot mutat Bobota és Trpinja körzetével Vukovár-Szerém megyében. Ez egy olyan terület, amely nagyban megváltoztatta lakosságát a török időkben. Később ide sok vlach vándorolt, a 18. században pedig számos szerb bevándorló Bácskából, Baranjából, Szerémből és Boszniából érkezett. Így a szerbek többségi népességnek a részévé váltak ezen a területen. A horvátoknak sikerült Almáson és Erdődön maradni, a magyarokat pedig szinte teljesen kiűzték innen. Erdőd és Dályá környéke horvát határvidék, ahol a történelmi körülmények megváltoztatták a népesség korábbi nemzeti felépítését. Ezeket a változásokat többek között a volt jugoszláv rezsím erőszakos politikája okozta, amely megalapozta az itt élő nemzetek közötti ellentéteket. (Marković 2002)

Dályá és Erdőd 1781-ig a pécsi egyházhoz tartoztak. Ismert, hogy a katolikus egyház és hívei 1945 után nehéz időszakon mentek keresztül a szocialista Jugoszlávia vallásellenes politikájának köszönhetően. A demokrácia rendszerének 1990-es megjelenésével Horvátországban az alapvető polgári, emberi és vallási szabadságjogok valósultak meg. Sajnos már 1991-ben súlyos agresszió zajlott Horvátország ellen a jugoszláv hadsereg és a szerb csetnikek részéről. Számos falu, templom, kulturális emlékmű súlyosan megrongálódott vagy teljesen eltűnt, az emberek pedig

rendkívül súlyos és véres tragédiákat éltek át. A nem szerb lakosságot kiűzték évszázados otthonaikból Horvátország keleti részén, Baranyát és Horvátország keleti részét pedig Nagy-Szerbia imperialista politikája foglalta el. Brüsszle József plébános által gyűjtött és rendszerezett adatok azonban bizonyítják, hogy a kelet-horvátországi területek, etnikailag, kulturálisan, történelmileg és államjogi szinten is Horvátország szerves részét képezik, és hogy ezeken a területeken élő lakosságnak jogosan ez a hazája. Ezek a dokumentumok a nyugat-európai civilizációról, a kultúráról és a horvát lakosság létezéséről, templomokról, temetőkről és a horvát lakosság évezredek otthonáról szólnak. (Brüsszle 1999)

4. A dályhegyi magyarság a honvédő háború alatt

Dályhegy korábban önálló település volt, ma azonban Dálya falu része. Dályhegyen a magyarok, szerbek és horvátok közötti viszony az 1991-es honvédő háború előtt nagyon jó volt. Régebben a magyarok nem tartották számon azt, hogy ki horvát, ki szerb. Az első jelek arra, hogy a horvátok és a szerbek viszonya romlik, 1991 áprilisában mutatkoztak meg. Mégpedig 1991. április 2-án, amikor a szerb lázadók a Vukovárt, Vinkovcét, Eszéket és Dályát összekötő utakon felépítették az első útzárlatokat Kelet-Szlavóniában. Majd a Szerb Nemzeti Tanács kihirdette Kelet-Szlavónia és Baranya elcsatolását a Szerb Autonóm Terület Krajinához. Az igazi háború Dálya térségében azonban hirtelen, 1991. augusztus 1-jén következett be. Aznap reggel a szerb lázadók a JNA (Jugoslavenska narodna armija) ³ segítségével hevesen támadtak a rendőrökre, őrkre és a polgári védelem tagjaira, akik akkor éppen a rendőrség épületében tartózkodtak, és megadásukat követelték. A csaknem tízórás ostrom alatt, folyamatosan lőtték az épületet, még tankokból is. Miután elfoglalták a rendőrséget, azokat, akik nem haltak meg a lövöldözésben, azonnal kivégezték. Húsz rendőr, tizenöt nemzetőrségi és négy polgári védelmi tag meghalt. Ezt követően még ugyanazon a napon 420 ember, magyar és horvát, Almásról, Dályáról és Erdődről Eszékre menekült egy szerb félkatonai hajó elől. Dályhegy lakosságának többsége azonban nem menekült sehova, hanem elbújt a pincékbe. 1991. szeptember és október folyamán minden férfit mozgósítottak, és olyan munkákat kellett elvégezniük a szerbek számára, mint a faszállítás, árokásás. Dokumentumaikat elkobozták, és nem hagyhatták el a falut. Az itt élő lakosok a

³ Jugoszláv Néphadsereg

környéken állomásozó, többnyire magyar nemzetiségű JNA katonáknak köszönhetik az életüket. Ezek a katonák a dályhegyi hétvégi házakban aludtak, azért hogy semmi ne történjen a falu lakosaival. 1991 novembere és 1992 februárja között egész sor gyilkosság történt, amelyek során összesen 37 polgári személyt öltek meg. Az első gyilkosságokra 1991. november 9-én került sor, amikor Željko Raznatović által vezetett Arkan gárda tagjai és a helyi milícia tagjai letartóztattak magyar és horvát civileket is Erdődön, Dályhegyen és Erdődi hegyen, és az erdődi Területi Védelmi Képző Központba vitték őket. Tizenkét civilt megöltek. Néhány nappal később letartóztattak és kivégeztek még három civilt, akik közül ketten az eredetileg letartóztatott áldozatok családtagjai voltak, magyarok, akik rokonaik sorsáról érdeklődtek. A háború alatt a Jugoszláv Néphadsereg tagjai és a szerb félkatonák zaklatták a magyar nemzeti kisebbség tagjait, nem kímélték sem az időseket, sem a fiatalokat. Azért, hogy megfélemlítsék az embereket, tankokat vezettek az ablakok alatt, megölték a kutyáikat, vagy az általuk nevelt sertéseket húzták karóba. Több alkalommal kitelepítették a falu lakóit az otthonukból, és nem engedték meg azt sem, hogy a legalapvetőbb élelmiszereket magukkal vigyék, csak néhány esetben engedték meg a nőknek, hogy egy zacskót vigyenek magukkal. Fegyveresen léptek be a házakba, és vendéglátásra kényszerítették az embereket. Hamis vádakot állítottak fel, hogy az embereket kikényszerítsék a hazáikból. 1994-ben összegyűjtötték a férfiakat Dályhegyről, és levitték őket az állomásra, ahol 19 napot töltöttek. A dályhegyi lakosoknak néhány ember segítségével sikerült maradniuk. Húsz magyar ember halt meg a háborúban Dályhegyen és a környékén. Azok, akik elmenekültek többnyire Németországba és nagyon sokan Ausztráliába mentek. Ausztráliából és Németországból is kevesen jöttek vissza. A visszatérőket összeomlott otthonok várták, és nagyon sokuknak új otthont kellett építeni. A semmiből kellett új életet kezdeniük. Nem volt többet bolt, templom és iskola se. Így Dályhegy se volt többet a régi. A horvát honvédő háború alatt az almási, dályi és erdődi katolikus templomokat romba döntötték a megszállók. Egyedül a dályhegyi katolikus templom maradt épségben, azonban azt is kifosztották. A településen élő magyarok és más nemzetiségek is a katolikus vallásban találtak menedékre, a vallás segítette őket a túlélésben. Az 1991-es népszámlálás adatai szerint, az erdődi járásnak (Dalj, Béla Berda (Bijelo Brdo), Almás, Erdőd, Dályhegy) 10 197 lakosa volt. A lakosság 51% szerb, 36% horvát, 11% magyar és 2%-a roma, német, cseh és szlovák nemzetiségű volt. A 2011-es népszámlálási adatok szerint az erdődi járásban 370 magyar él, ez a szám a teljes erdődi lakosság 5,06 %-át teszi ki, ebből is látható, hogy az itt élő magyarok száma a háború alatt több, mint a felére csökkent. A 2011-es népszámlálási

adatok azonban arra is rámutatnak, hogy az erdődi járáshoz tartozó Dályhegyen a legmagasabb a magyar lakosság száma, habár pontos adatok a jelenleg is zajló kivándorlási hullám miatt nem állnak rendelkezésünkre. (Bognár 2020)

5. A dályhegyi magyarok iskolája

A nemzeti kisebbségek nyelvén és írásmódjában történő oktatást a Horvát Köztársaság alkotmánya, a nemzeti kisebbségek jogairól szóló alkotmányos törvény, valamint a nemzeti kisebbségek nyelvén és írásmódjában oktatási törvény biztosítja. A nemzeti kisebbségeknek lehetőségük van anyanyelvükön oktatni az óvodától a felsőoktatásig. A nemzeti kisebbségek nyelvén és írásmódjában történő oktatás három modell alapján történhet: A, B és C modell, amelyek tárgya a magyar nyelv és kultúra. A horvát iskolák diákjai a magyar nyelv és kultúra választható tanfolyam keretében ismerkedhetnek meg a magyar nyelvvel és kultúrával. Ez egy olyan tantárgy, amely magába foglalja a magyar nyelvet, irodalmat, történelmet, földrajzot, zenekultúrát és iparművészetet. A horvátországi magyar nemzeti kisebbség számára rendkívül fontos a nyelv és a kultúra megőrzése, amely egyben feltétele a nemzeti identitás megőrzésének. Ma az iskolák már nem számíthatnak a diákok otthon megszerzett nyelvtudására, ezért a nyelvnek és a kultúrának mindenki számára hozzáférhetőnek kell lennie, vagyis a nyelvtudás, a szokások ápolása, a kultúra, nyelv és a jelen ismerete, fontos az identitás megőrzése szempontjából.

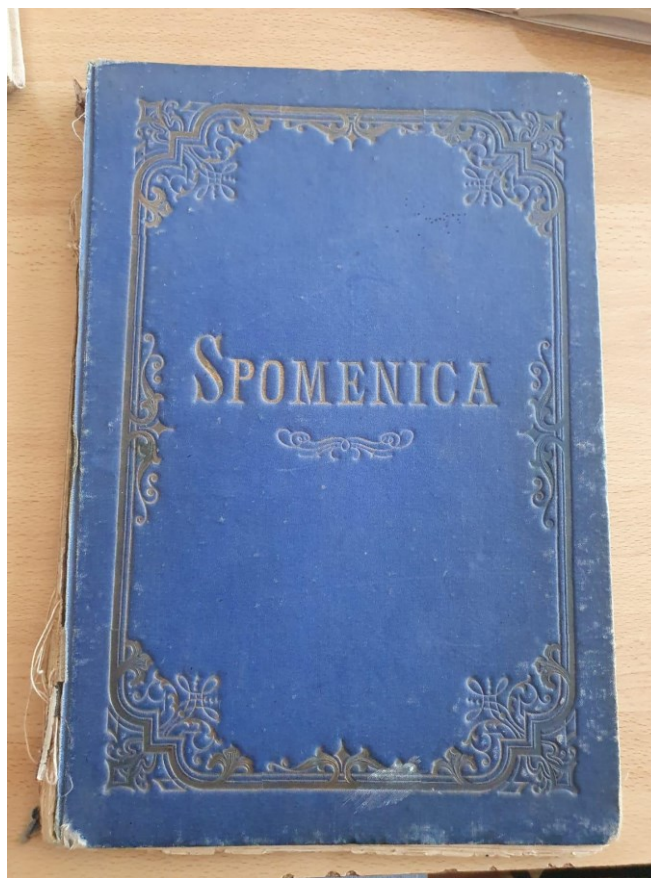
Kutatásom folyamán meglátogattam a dályai iskolát, abban a reményben, hogy hasznos információt találok a dályhegyi magyar iskola múltjáról. Segítséget a jelenlegi igazgatótól kértem, Stanić Markotól. Szerencsére, a régi emlékkönyveket, amelyeket még az 1800-as években kezdtek vezetni, megőrizték és a mai iskolában kiemelt helyet kaptak. Az egykori iskolának ma Dalj Általános Iskola (Osnovna Škola Dalj) a neve, régen Božidar Maslarić⁴ Általános Iskolának hívták. A szövegek az emlékkönyvekben nagyon nehezen olvashatóak mivel kézzel, szépírással vannak írva. A több, mint százéves emlékkönyvek számos új információval szolgáltak, ezek azonban elsősorban az iskola életével kapcsolatosak, ezekben az éves beszámolókból az iskolával kapcsolatos újdonságokról írtak és az oda járó diákokról. Minden beszámoló a diákok létszámának

⁴ Božidar Maslarić a Horvát Népköztársaság politikusa és Jugoszlávia nemzeti hőse volt.

pontos feltüntetésével kezdődött; a diákokat vallás, anyanyelv és nemük szerint osztották be. Az emlékkönyvben először az 1880./1881. tanévben említenek egy magyar nemzetiségű diákot. Ezt követően majdnem minden évben volt egy-két magyar nemzetiségű diák. A 19. században a gyerekek iskoláztatása még nem volt kötelező⁵ így nem is volt sok diák. 1901-ben az iskolákat bezárták mivel egy fertőző betegség jelent meg a területen – a skarlát. 1904-ben, létre hoztak egy magániskolát Új Dályán ahol, az oktatás magyar nyelven folyt. Ide a tisztviselő hivatalnokok gyerekei, illetve a magyar anyanyelvű diákok jártak. 34 diák iratkozott át a régi iskolából, de közülük csak négy volt magyar nemzetiségű. A Dályhegyi Kerületi Iskolát először 1969-ben említik az emlékkönyvben, de ez nem jelenti feltétlenül, hogy az előtt nem volt iskola Dályhegyen. A dályhegyi iskola hat osztállyal kezdett működni, amelyeket két tanár vezetett, Almási Katalin és Pavošević Ilona. A tanítás magyar nyelven folyt, harmadik osztálytól pedig szerbhorvátul - horvátszerbül is tanultak hetente négy órát. 1971-ben megemlítik a hetedik osztályt is, ez arra enged következtetni, hogy javult a településen a gazdasági és a társadalmi helyzet, így megnőtt az iskolaköteles gyerek száma, illetve nőtt az iskolázottság igénye. A következő évben, az említett tanárnők mellett, Horvát István is tanított. 1974-ben már nyolc osztályban tanítottak és folyamatban volt az iskola felújítása. Ezekben az években átlagban 40 diák járt a dályhegyi iskolába, de sajnos ez a szám évenként csökkent. 1991-ben a horvát honvédő háború kitörése után a diákok biztonsága érdekében kénytelenek voltak bezárni Dályhegyen az iskolát. A központi iskola Dályán 1997-től működik újra, de sajnos Dályhegyen az iskola épülete már nem volt alkalmas a további oktatásra, így a diákok Dályán folytatták az iskolát. Mivel a háború alatt csökkent a dályhegyi magyarok száma, nem volt elég magyar nemzetiségű diák egy egész osztály elindítására, a magyar nyelvet anyanyelvápolásként tanulták tovább. Ez a program még mai napig is működik „Magyar nyelv és kultúra” név alatt. ⁶

⁵ 1952-ben a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság kormánya kiadta az oktatásra és általános iskolákra vonatkozó általános utasításokat. A tankötelezettséget minden 7-15 éves gyermek számára bevezették.

⁶ A fent említett adatok és információk a dályhegyi magyarok iskolájával kapcsolatban a már említett emlékkönyvekből származnak, illetve az igazgató mondta el.

5.1.1. Kép – Az emlékkönyv a dályai általános iskolából

6. A dályhegyi magyarok kultúrája és szokásai

A kultúra, hagyományok és szokások kialakulása mindig egy adott nemzet és népcsoport vallásához, mezőgazdasági munkájához, állattartáshoz és mesterségeihez kötődött. (Assmann, 2005) Nincs ez másként a horvátországi magyarok, ezen belül pedig a dályhegyi magyarok esetében sem. Azonban, mint már említettem a fentiekben, az ezzel foglalkozó szakirodalom nagyon hiányos. Az a néhány, ami mégis kiadásra került és hozzáférhető, a drávaszögi, kórógyi, szentlászlói és haraszti magyarokkal foglalkozik. A dályhegyi magyarok történelme és kultúrája, még nem került a kutatók figyelmének középpontjába. Szakirodalom hiányában, a kutatást magam végeztem, amelynek fontos része a helyi magyar nemzetiségű lakosokkal folytatott interjúk. Az interjú kérdései a dályhegyi magyarok mindennapjait és ünnepeit leíró szokásokkal kapcsolatos kérdéseket foglalnak magukba. Többek között, interjút készítettem Pásti Andrissal (szül. 1958.) és

Hugyik Rozival (szül. 1940.)⁷. A dályhegyi magyarok ünnepeiről és mindennapi szokásairól kérdeztem őket. A dályhegyiek régen, mint ma is, legfőképp mezőgazdasággal foglalkoztak, többnyire szőlőműveléssel, állattenyésztéssel és földműveléssel. Dályhegy területének nagy részét szőlőskertek borították, jelentősen több, mint ma. Ma is sok ismert bortermelőnek Dályhegyen vannak a szőlő ültetvényei. Mezőgazdaság mellett, a lakosok napszámba is jártak pénzt keresni. Pásti Andris a következőképpen beszélt erről az időszakról:

„(...) parasztok vótak úgy átlagba itten földművelésse foglalkoztak, meg hát napszámba jártak a népek. Itten nagyon sok szőlő vót, mind a hegyiek dógozták. Meg kinek vót földje az földöкке foglalkozott.”

Az alanyok hagyományos katolikus ünnepekről beszéltek legtöbbit, például a karácsonyról, húsvétról, Luca napjáról, és mivel katolikus vallású közösségről van szó, különböző szentekhez kapcsolódó szokásokról. Magyar közösségként Dályhegyen is, ahogy Magyarországon, fontosabb volt a névnapok megünneplése, mint a születésnapoké. A névnap ünneplése nem különbözött a magyarországi szokásoktól, de Horvátországban a névnapok megünneplése nem tartozott a szokások közé. Ma már a fiatalok körében nagyobb jelentősége van a születésnapoknak, feltételezhetően a horvát környezetnek köszönhetően.

6.1. Népviselet

Mint minden kultúrában, úgy a dályhegyi magyarságnál is, a magyar identitás és kultúra egyik legfontosabb öröksége a népviselet. Mivel többnyire Gombosról és Doroszlórol érkeztek a hegyiek, gyönyörű ruhákat hoztak magukkal arról a részről. Számukra ezek csak hétköznapi ruhadarabok voltak akkor, de ma számunkra ez egy ritka és különleges örökség lett. Az itt élő magyarok népviselete hagyományosan nagyon gazdag formákban és motívumokban. Az, ami jellemző még a viselet mérete, az általa létrehozott forma, valamint az anyagok és a különféle dekorációk, amelyek többnyire virágmotívumok.

Pap Hajnalka így írja le a dályhegyi magyarok népviseletének jellemző darabjait:

⁷ A horvát személyigazolvány szerint - Andrija Pašti, Roza Huđik

„A népviseleteink életkoronként változnak, különböznek a gyerekek és a felnőttek ruhái, ugyanakkor a népviseletből tudni lehetett, férjnél van-e a viselője vagy nem. A kislányok fehér harisnyanadrágot, csipke bugyogót viselnek, három felső fehér szoknyájuk alját slingölés⁸ díszíti. A felső szoknya tarka dibett⁹, amire paszamánt¹⁰ van varrva és selyem pántlika. Fehér kivarrott ing és kivarrott mellény tartozik a viselethez. A hajuk be van fonva és amilyen színű pántlika van a dibett szoknyán olyan színűt kötnek a hajukba és az ing buggyos ujjára is, és természetesen, fekete cipő. A nagylányoknak hét- nyolc szoknyájuk van, a mellényük meg piros kivarrott bársony. A hajuk szintén be van fonva, feltekerve és fehér kivarrott selyem főkötőt viselnek. A menyecskéknek a viselete sokkal egyszerűbb, tiszta fehér selyem a felső szoknyájuk és az ingjük is tiszta fehér, a fejükön pedig koszorú van. A menyasszonyoknak a menyecske tánc után a fejére konty kerül, mivel nem lány többet, hanem asszony. Az idősebb asszonyok egyszínű felső szoknyákat hordanak és ugyanolyan anyagból készült ingeket. A fejükön nekik is konty van. A legényeknek fekete nadrágjuk van, fekete térdig erő csizmájuk, fehér gyolcsból készült ingjük, a kezelőjük ki van varrva, piros pántlika és csipke, bársony mellényt, fekete kalapot viselnek, melyet árvalányhajjal díszítenek. Az idősebb emberek ruházata is hasonló azonban kevésbé díszített. A hétköznapi viselet kevesebb szoknyából állt, és bármilyen cifra anyagból készült a felső szoknya és az ing is. Nagyon sok viselet elveszett és tönkre ment, de mi sokat felújítottunk, és sikerült beszerezni ugyanolyan anyagokat, hogy újakat készítsünk.

⁸ a slingelés jelentése: a szélén csipkésre kivágott vászonnemű díszes huroköltéses szegése, lehet ing, pendely vagy ágynemű. A Dunántúlra jellemző, azonban ismerik az Alföldön is. <https://mek.oszk.hu/02100/02115/html/4-1242.html> (2020.08.30.)

⁹ Anyagtípus

¹⁰ Régies elnevezés. Paszomány - Díszítő zsinór, amelyet arany-, ezüst- vagy más értékes fonalból sodortak, ruha díszítésére használják.

6.1.1. Kép – Népviselet, 1970-es évek

6.2. Karácsony és Húsvét

A karácsony minden gyermekkedvenc ünnepe, így Dályhegyen is mindig vidám időszak volt. A helyi magyarok sok érdekes dolgot csináltak, amelyek különböznek a mai szokásoktól. Szalmát vittek be a házba, amely a betlehemi istállót jelképezte, almát adtak az állatoknak, dió, méz és szárított gyümölcs volt az asztalon. Szenteste a gyerekek énekelni mentek a szomszédokhoz és nagyszülőkhöz - ez az úgynevezett „böcsőjárás” volt -, az éneklésért cserébe a gyerekek gyümölcsöt kaptak. Betlehemezés is volt karácsony előtt. A fiatal fiúk pásztoroknak öltöztek és a

három király kis Jézushoz való látogatásának történetét mesélték el. Szenteste a falusiakkal együtt mentek az éjféli misére. A karácsonyfa már fel volt díszítve, mire a gyerekek hazaértek, és reggel korán keltek, hogy lássák mit kaptak a karácsonyfa alá. Este pedig az Istvánokat köszöntötték.

Az időjárást, termést és házasságot jósló magyarországi és horvátországi Luca napi szokások mellett a dályhelyi magyarok körében a gyermekeket engedelmességre szoktató szerepe is volt Lucának.

„Luca napján vót amikó valaki fő vót készűve és akko mentek gyerekeket egy kicsit megijeszteni, ha nem vótak jók vagy hát aki nem tudot imátkozni az nem kapott ajándékot vagy így valahogy vót ez.” – mondta Pásti Andris.

A kultúrák és a szokások közötti kommunikáció példája a következő: Szent Borbála és Luca napja között, búzát vetettek csészealjra, és egy kendővel letakarták, amelyet addig öntöztek, amíg a búza ki nem hajtott. Amikor kihajtott, levették a kendőt, és a búzát betették az ablakba, hogy megnőjön Karácsonyig - amilyen szép és zöld lesz a búza a csészealjban, olyan lesz a szántóföldön is, és az év termékeny lesz.

6.3. Lakodalom

A házasságkötéshez és az azt követő ünnepséghez (lakodalmakhoz) a horvát hagyományoktól jelentősen eltérő szokásokról számoltak be az interjú alanyai. Az eljegyzés úgy nézett ki, hogy a vőlegény, a testvérei, a komák és a sógor elmentek a jövőbeli menyasszony házába kikérni a kezét, ami után, ha a fiatal leány és a szülei igent mondtak, ünnepélyesen megvacsoráztak. A lakodalom már három héttel később volt. Két héttel a lakodalom előtt az ifjú pár meghívta a vőfényeket és a koszorúslányokat, hogy a koszorúslányok felvarrják a virágokat a vőfényeknek. Attól a naptól kezdve, mindenben segítettek a lakodalom szervezésében, a vendégek meghívásától kezdve a menyasszony és a vőlegény ünnepi vacsorájáig. Ma már a vőfényeknek és a koszorúslányoknak nincs ennyi kötelezettsége, néhány kisebb feladatuk van. Egy héttel a lakodalom előtt volt a menyecske és a vőlegény utolsó tánca. Ez idő alatt az egész falu készült a lakodalomra. Mindenki segített kalácsokat sütni, főzni, takarítani, díszíteni.

„A fiatalok, akik vőfények vótak azok mentek szenni össze az asztalokat, székeket, valamikó lovakka’, kocsiva’, aztán meg traktora, prikolicávó, összehorták oda a domba az asztalokat vagy sátor alá, a nyoszolyólányok meg mentek szenni a tányérokot, eszcájgot, ügye vellát, kést, ki mit bírt anni.” - mesélte Pásti Andris.

A lakodalom leginkább várt része a menyecske tánc volt éjfélkor. A menyecske külön viseletben volt felöltözve, és mindenki „harcolt” egy táncért. Mielőtt elkezdtek táncolni, pénzt tettek a menyecske viseletére. Azután jött a vőlegény és elvitte magával a menyecskét. Ez a különleges szokás mai napig is látható magyar lakodalmakban.

6.3.1. Kép – Lakodalom az 1950-es évekből

6.4. Névadási szokások

A névadási szokások minden országban, városban és faluban is különböznek. Mivel a szlavóniai magyar területek a történelem során, más-más időben három különböző országhoz tartoztak, sok változáson mentek keresztül. Ez a horvátországi magyarok mindennapi életére is hatással volt, ezen belül pedig főleg a nyelvre. Amit nagyon érdekesnek találtam a kutatásom

során, azok a névadási szokások voltak, és a változások, amelyek hatással voltak ezekre a szokásokra. „Őseink életében különböző hagyományok, babonák, szokások voltak, amelyek meghatározták az utódok nevének kiválasztását.” (Balázs Etelka - Tóth Kincső, 2015) Ennek érdekében rövid kutatást végeztem. Készítettem egy nyolc kérdésből álló kérdőívet, majd meglátogattam nyolc családot, négy idősebbet és négy fiatalabbat. A legöregebb alany 1940-ben született a legfiatalabb pedig 1983-ban. 40 év alatt sok minden változott, ez észrevehető a kérdőívől is. A következőkre figyeltem: mi befolyásolta a névadást – vallás, hovatartozás, hagyomány, öröklődés, divat, a horvát környezet, nemzetközi hangzás, nemzetiség vagy egyszerűség. Három alany kijelentése szerint a vallás volt befolyással a névadásra. Öten figyelembe vették a hovatartozást. Négy alanynál a hagyomány és az öröklődés játszott szerepet a névadásban. Csak két alany figyelt a névdivatra és a név egyszerűségére. Háromnál a névadásra hatással volt a horvát környezet. Négy alanynak fontos volt a nemzetiség, valamint hatott a név nemzetközi hangzása. A fiatalabb szülőknek a gyereknevet választását leginkább a horvát környezet, a nemzetközi hangzás, míg az idősebbeknek a vallás, hovatartozás, hagyomány, öröklődés és a nemzetiség befolyásolta. Ebből is látható, hogy a horvát környezet sokkal nagyobb hatással van a fiatalabb szülők névadására mint az idősebbekére. Kutatásom folyamán sok érdekes történetet is halottam. Sokan régen úgy választottak a gyereküknek nevet, hogy a katolikus naptárból választottak nevet a gyermek születési hónapjából. Persze az öröklődés is gyakori volt. Az első fiúgyerek az apának a nevét kapta, néha teljes öröklődés és néha részes öröklődésről volt szó (például: Katalin és Kati után Katarina). Az idősebb alanyok által leggyakrabban használt nevek a következők: Krisztián (változatok: Kristijan, Kristian), Zoltán (változat: Zvonko), Gyuri (változatok: Đuro, Đurika), Józsi (változatok: Josip, Joško), Mari (változatok: Marija, Mariška). A fiatalabb alanyoknál egyetlen név sem ismétlődik, például: Filip, Matea, Dorotea, Nives, Leonora, Tea, Lea, Leo, Antonio, Emilia, Anamaria. E példákából látható, hogy sok név „jól hangzik” magyarul és horvátul is, és nem kifejezetten csak egy nemzetiséghez köthető. Amit szintén érdekesnek találtam, az a nevek változása a 1991-es honvédő háború után. Több eset van, ahol az emberek a magyar nevüket megváltoztatták annak horvát változatára (például: Vicus – Viktorija, Zoltán - Zvonko). Egy olyan esettel is találkoztam, ahol még a vezetéknev is más. Itt egy hivatalos hiba miatt Kajány helyett Kajant írtak, így megváltozott az egész vezetéknev. Ebben az utóbbi esetben a név tulajdonosa nem érezte szükségét a névváltoztatási hiba korrigálására. A fenti adatokat figyelembe véve észrevehető, hogy a dályhegyi magyarok körében, különösképpen

a fiatalabb korosztálynál, a névadásoknál és a névváltoztatásoknál elhorvátosodás van folyamatban.

7. Kultúregyesület

A dályhegyi "Petőfi Sándor" Kultúregyesület 1947-ben alakult. Céljai, feladatai a következők voltak: megőrizni a magyar anyanyelvet, kultúrát és nemzeti öntudatot, ápolni a magyar hagyományokat, szokásokat, megőrizni a tárgyi emlékeket. A kultúregyesület a magyar közösség hagyományainak megőrzése érdekében táncsoportot alapított, táncházakat és különböző magyar hagyományokra épülő rendezvényeket tartott. Ezeket a célokat ma is fontosnak tartják.

1991-től 2000-ig a szerb megszállás és annak következményei miatt, az egyesület nem működött. Sokan elhagyták otthonaikat, az itthon maradtak közül pedig többen a háború áldozataivá váltak. A visszatérőket legtöbb esetben kifosztott, romokban heverő házaik fogadták.

A háború után az egyesület Petőfi Sándor Hagyományőrző Kultúregyesület néven alakult újjá 2000-ben, és azóta is folyamatosan működik. Az egyesület céljai és feladatai a régiók maradtak: továbbra is a magyar anyanyelv és hagyományok megőrzésén munkálkodnak. Mindez nem könnyű feladat számukra, mert szűkebb környezetünkben túlnyomó többségben horvát és szerb nemzetiségű lakosság él. Az újjáalakult kultúregyesület első feladatának tekintette a régi táncsoport ismételt felállítását. A magyar közösséget ért kulturális hatások és a bácskai magyar múlt szimbolikája a táncosok más régióra és közösségre nem jellemző népviseletén mutatkozik meg. A háború előtti táncsoport által viselt népviseletekből csak keveset tudtak megőrizni az utókornak, de ezek szolgáltak mintául a táncosok mai öltözékeihez.

A táncsoport által táncolt táncok is nagyobb részt a bácskai múltból erednek. A kelet – dunántúli táncdialektushoz tartoznak. „A két tánc típus - a gombosi tusköm és Doroszlón járt csiraj - is tanúsítja a bácskai Duna mentének a dunántúli (nyugati) népzenei dialektusba tartozását.”¹¹

A Petőfi Sándor Hagyományőrző Kultúregyesület helyi hagyományokat és népszokásokat igyekszik megőrizni, valamint a magyar kisebbség identitását szeretné megvédeni a beolvadás

¹¹ Doroszlói és gombosi böjti leánytáncok és népdalok. <http://ertektar.rs/ertektar/ertek/Doroszlói-es-gombosi-bojti-leanytancok-es-nepdalok/50>

veszélyeivel szemben. Nem hagyják elődeik hagyatékát feledésbe merülni, ezért igyekeznek megtenni mindent annak érdekében, hogy kulturális kincseiket átadják a következő generáció számára. Azzal, hogy saját szülei és nagyszülei hagyományának tovább örökítését tűzték ki működési célul, nem különböznek a többi horvátországi magyar egyesülettől, abban viszont igen, hogy az általuk viselt népviseletek eredeti, a nagy- és dédszülőktől örökölt viseletek. A Petőfi Sándor Hagyományőrző Kultúregyesület elődei hagyományát eszközként használja a falu magyar népességének megmaradása érdekében, nemzeti öntudatuk építésén keresztül, amely által az egyén magabiztosságát, hovatartozásának érzését is ápolja, a közösség fennmaradásáért érzett felelősségét erősíti. Az Egyesület programját tudatosan építi, azzal a céllal is, hogy saját kis kulturális szigetének értékeit másokkal is megismertesse. Ebben a fáradhatatlan munkában jelentős szerepet játszik a fiatalok rendszeres részvétele a Határon túli magyar fiatalok budapesti találkozóján. Még Szlovéniában és Boszniában is vendégeskedtek. Így a dályhegyi fiatalok lehetőséget kaptak új helyeket megismerni, új barátokat és új tapasztalatot szerezni, ezzel is tágítva látókörüket. Az anyaország és más nemzetek egyesületeinek érdeklődése a dályhegyiek hagyománya iránt erőteljesen hatott a fiatalokra és a felnőttekre: önértékelésük és identitástudatuk növekszik, a saját hagyományaik iránti szeretet és megbecsülés jelentősen erősödik.

A kultúregyesületnek jelenleg 80 tagja van, táncsoportnak pedig 33. Az Egyesület tevékenységét Erdőd és Dályhegy fiatal és felnőtt magyarjai lelkesen és egyhangúlag támogatják minden munkájában.

A dályhegyi kultúregyesület nagyon sok meghívást kapott az évek során, nemcsak magyar rendezvényekre, hanem sok horvátra is. Nagyon sok horvátországi városban és faluban szerepeltek és többször jártak külföldön is. A szlovákiai Farnadban az egyesület gyakori vendég, hisz a kultúregyesület több éve ápol szoros kapcsolatot a felvidéki Farnad településsel. Így a kultúregyesület tagjai és a táncsoport többször is vendégeskedett az Alsó-Garam menti régióban, a farnadiak pedig Dályhegyen (Micheli 2021), ezen kívül a szlavóniai és baranyai magyar falvakban is rendszeresen felléptek. Az egyesület további működése biztosítja a hagyományok megőrzését, és lehetővé teszi az újabb generációknak, hogy megőrizzék őseik történetét.

7.1.1. Kép – Kultúregyesület az 1980-as években a dályhegyi általános iskola előtt

7.1.2. Kép – Kultúregyesület a 2010-es évekből

8. Összegzés

Dályhegy egy nagyon kicsi falu, amelyben főleg magyarok élnek. Ezek a horvátországi magyarok több száz éve élnek itt, de kultúrájukról, életükről és történelmükről szinte alig vannak dokumentumok és feljegyzések. Annak ellenére, hogy más népek és szokások veszik körül őket, sikerült megőrizni identitásukat, szokásaikat és hagyományaikat. Az 1991-es honvédő háborúban nagyszámú ember vesztette el otthonát, de életét is, és sokan emigráltak külföldi országokba. A veszteségek ellenére a lakosoknak sok régi tárgyat sikerült megőrizni, szerencsére a népviselet darabjait is. 2000-ben a Petőfi Sándor Kultúregyesület folytatta munkáját, és hozzájárult a hagyomány és a kultúra megőrzésének folytatásához. Az anyanyelvápolási programmal a Dályai általános iskola felelős a magyar nyelv ápolásáért. Mint más kisebbségekben, itt is a környezet befolyásolta a magyarok életét, mint nyelvhasználati szempontból, úgy kultúrában is. Amint a névadási gyakorlatok kutatásából kiderül, a horvát környezet is befolyásolta ezt.

Annak ellenére, hogy Dályhegy lakói sokféle eseményt és történetet átéltek, sikerült megőrizniük kultúrájukat és a nemzeti identitásukat. A jövő generációival, a dályhegyi kultúra és hagyományok továbbra is a nép öröksége marad.

9. Felhasznált szakirodalom

1. A Horvát Köztársaság Alkotmánya
<http://www.zakon.hr/z/94/Ustav-Republike-Hrvatske> (Letöltés: 2020. június 25.)
2. A nemzeti kisebbségekről szóló törvény
<http://www.zakon.hr/z/295/Ustavni-zakon-o-pravima-nacionalnih-manjina> (Letöltés: 2020. július 28.)
3. Baráth Árpád, *Magyarok a világban: A horvátországi magyarság veszteségei a délszláv háborúban 1991-1996*, MTA Pécsi Akadémiai Bizottság, Pécs. 2001
4. Bognár András, *A magyarság népesedési fejlődése Horvátország mai területén a legrégebb időktől máig*, Horvátországi Magyar Tudományos és Művészeti Társaság, Zágráb, 2020
5. Borbély Anna, *Kétnyelvűség*, L'Harmattan, Budapest, 2014
6. Brüstle Josip. *Povijest katoličkih župa u istočnoj Hrvatskoj do 1880. godine*. Osijek: Matica hrvatska : Državni arhiv, 1999
7. Državni zavod za statistiku <https://www.dzs.hr/> (Letöltés: 2020. május 6.)
8. Faragó Ferenc, *A horvátországi magyarság oktatásügye 1945–1995*, HunCro, Eszék, 1998
9. Filip Škiljan, Dragutin Babić, *Nacionalni identitet Mađara – Ritualni i svakodnevica u sjećanju/pamćenju pripadnika zajednice (Požeško-slavonska, Virovitičko-podravska, Bjelovarsko-bilogorska županija)*, Zbornik Janković, 2018
10. Filip Škiljan, *Mađari u Domovinskom ratu*, Vijeće mađarske nacionalne manjine Grada Zagreba, Zágráb, 2019
11. Kovács Endre, *A szlavón-hegyhát magyarsága*, Néprajzi Látóhatár, 1999.
<http://www.vajdasag.hu/doroszlo/htm/cikek/hegyhat/hegyhat.htm> (Letöltés: 2020. június 25.)
12. Lanstyák István, *Az anyanyelv és a többségi nyelv oktatása a kisebbségi kétnyelvűség körülményei között*, . Régió-Kisebbség, politika, társadalom, 5/4: 90-116, 1994.
13. Magyarország Nagykövetsége Zágráb, Zágrábban működő magyar szervezetek, intézmények
<https://zagrab.mfa.gov.hu/page/zagrabban-mukoedo-magyar-szervezetek-intezmenyek>
(Letöltés: 2020. június 25.)
14. Mák Ferenc, *Magyarok Horvátországban*, Magyar Kisebbség, 3. évf. 1997.

15. Mirko Marković, *SLAVONIJA Povijest naselja i podrijetlo stanovništva*, Golden marketing, Zagreb 2002.
16. Micheli Tünde, *A dályhegyi Petőfi Sándor Kultúregyesület 20 éve*, 2021. Dályhegy.
17. Milan Čordašić, *Daljski triptih*, Centra za kulturu “Polet” Čepin, Beograd 1988
18. Spomenica Osnovne škole Božidara Maslarića
19. Spomenica Osnovne škole Dalj
20. Tihomira Stepinac-Fabijanić, *Prilog poznavanju tradicijske baštine naselja Dalj u istočnoj Slavoniji*, Etnološka tribina 28, br. 21, 155-165, 1998.
<https://hrcak.srce.hr/80818> (Letöltés: 2020. június 25.)
21. Vajdasági Magyar Értéktár – Vajdaság kincsei
<http://ertektar.rs/ertektar/ertek/Doroszlói-es-gombosi-bojti-leánytancok-es-nepdalok/50>
(Letöltés: 2020. augusztus 17.)
22. Vlada Republike Hrvatske, Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina
<https://pravamanjina.gov.hr/nacionalne-manjine/nacionalne-manjine-u-republici-hrvatskoj/madjari/375> (Letöltés: 2020. június 25.)

9.1. Szóbeli források

Személyes interjú, 2020. május 16.

Név: Pap Hajnalka

Kor: 46

Település: Dályhegy

Nemzetiség: magyar

Pašti Andrija, személyes interjú, 2020. augusztus 31.

Név: Pašti Andrija

Kor: 63

Település: Dályhegy

Nemzetiség: magyar

Személyes interjú, 2020. szeptember 1.

Név: Huđik Roza

Kor: 81

Település: Dályhegy

Nemzetiség: magyar

Személyes interjú, 2021. június 21.

Név: Bodrik Margita

Kor: 74

Település: Dályhegy

Nemzetiség: magyar

10. Mellékletek

Kérdőív – NÉVADÁSI SZOKÁSOK

Név:

Vezetéknév:

Születési hely és idő:

Lakhely:

1. Befolyásolta-e a vallás a névadást?
2. Befolyásolta-e a nemzeti hovatartozás a névadást?
3. Befolyásolták-e a kulturális és névadási hagyományok a névadást?
4. Befolyásolta-e az öröklődés a névadást? (teljes vagy részes? Pl. Ilona - Ilonka)
5. Befolyásolta-e az éppen adott névdivat a névadást?
6. Hattással volt a névadásra a horvát környezet?
7. Amikor nevet választott, milyen szempontokat vet figyelembe? (Vallás, nemzetiség, egyszerűség, nemzetközi hangzás)
8. Változtattak-e a nevük írásán a háború után?

Interjú kérdések

Név:

Vezetéknév:

Születési hely és idő:

Lakhely:

1. Mióta él Dályhegyen?
2. Milyen szokásokra emlékszik a gyerekkorából?
3. Milyenek voltak a karácsonyi ünnepek?
4. Milyen különleges szokások voltak karácsonykor, húsvétkor, vagy más ünnepnapokon?
5. Milyen lakodalmas szokások voltak a faluban?
6. Hogyan szórakoztak a fiatalok és az idősebbek a háború előtt és korábban?
7. Milyen volt a népviselet és mikor hordták őket?